

УДК 355.2

<https://doi.org/10.34142/23121661.2022.36.15>orcid.org/0000-0003-1957-5712

© Кухар О.В., 2022

О.В. Кухар**ЩОДО ОКРЕМИХ МОМЕНТІВ
АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЗА ПОШКОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВО-
ОБЛІКОВИХ ДОКУМЕНТІВ****О. Kuhar****CONCERNING CERTAIN POINTS OF
ADMINISTRATIVE LIABILITY FOR DAMAGE
TO MILITARY ACCOUNTING DOCUMENTS**

Анотація. В статті розглядається проблематика адміністративної відповідальності за пошкодження військово-облікових документів. Окреслюється актуальність дослідження складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 211 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Визначено, що на даний момент в Україні відсутні належні і комплексні наукові дослідження проблем притягнення до адміністративної відповідальності осіб, винних у втраті військово-облікових документів. В представленій статті констатується важливість дослідження представленої проблематики в умовах війни. Констатується важливість об'єкту охорони, нанесення шкоди якому здатне заподіяти шкоду належному веденню військового обліку, призову та мобілізації. У статті окрім об'єкта правопорушення, аналізується його об'єктивна сторона, яка полягає у вчиненні двох альтернативних дій зіпсуванні та неналежному зберіганні військово-облікових документів. Констатується факт неоднозначності застосування поняття «зіпсуття». Аналізується зміст понять «зіпсуття» та «недбале зберігання». Досліджено зміст поняття «втрата», як наслідку аналізованого складу правопорушення. Окреслюється, що характер нормативного визначення суб'єктивної сторони цього правопорушення також є неідеальним: відсутнє чітке розуміння з якою формою вини може бути вчинене досліджуване правопорушення. Визначається, що суб'єктами аналізованого складу правопорушення є вичерпне коло осіб, перелік яких визначено в диспозиції статті.

Ключові слова: військово-облікові документи, зіпсуття, неналежне зберігання, втрата військово-облікових документів.

Abstract. The article examines the issue of administrative responsibility for damage to military records. The relevance of the study of the composition of the administrative offense provided for in Art. 211 of the Code of Ukraine on administrative offenses. It was determined that at the moment in Ukraine there are no proper and comprehensive scientific studies of the problems

of bringing to administrative responsibility the persons guilty of the loss of military registration documents. The presented article states the importance of researching the presented issues in the conditions of war. The importance of the object of protection, damage to which can cause damage to the proper maintenance of military records, conscription and mobilization, is noted. In addition to the object of the offense, the article analyzes its objective side, which consists in committing two alternative actions to damage and improper storage of military accounting documents. The fact of ambiguity in the application of the term «spoilage» is established. The content of the concepts of «spoilage» and «negligent storage» is analyzed. The content of the concept of «loss» as a consequence of the analyzed composition of the offense was studied. It is outlined that the nature of the normative definition of the subjective side of this offense is also imperfect: there is no clear understanding with which form of guilt the investigated offense can be committed. It is determined that the subjects of the analyzed composition of the offense are an exhaustive circle of persons, the list of which is defined in the disposition of the article.

Keywords: military registration documents, spoilage, improper storage, loss of military registration documents.

Постановка проблеми. В кожній країні питанням її національної безпеки і захисту завжди приділяється значна увага. Одним із елементів механізму захисту національної безпеки, територіальної цілісності та суверенітету країни є збройні сили, які здатні своєчасно відреагувати на акти агресії з боку інших держав. Одним із важелів збройних сил, який може бути застосований у разі необхідності при захисті країни – це мобілізаційний резерв. Він, в свою чергу, складається з осіб, які у випадку необхідності можуть бути залучені до лав збройних сил.

Факт зв'язку громадянина та держави з огляду на обов'язок громадянина у разі небезпеки брати участь в обороні держави підтверджується військово-обліковими документами. Ці документи військовослужбовець повинен зберігати в належному стані, оскільки вони підтверджують відношення його до військової служби, його військово-облікову спеціальність та інше. Але, на жаль, можуть існувати окремі випадки псування або знищення військово-облікових документів як з необережності, так і умисно з метою ухилитися від мобілізації у відповідний період чи з інших причин. Саме тому за зіпсуття або недбале зберігання військового квитка, яке спричинило його втрату, військовослужбовець (військовозобов'язаний, резервіст) несе відповідальність відповідно до закону [1]. Відповідальність за вчинення правопорушення такого роду передбачено ст.211 чинного Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Але, конструкція складу адміністративного правопорушення, що міститься у чинному Кодексі викликає певні запитання. Окремі з них будуть розглянуті у представленій статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на проблемність питань пов'язаних з військовим обліком, мобілізацією під час захисту України

від агресії країни-окупанта, питанню відповідальності за нанесення шкоди чи втрати військово-облікових документів майже не приділялося уваги у працях сучасних вчених. А якщо говорити відверто – то таких комплексних праць не виявлено взагалі.

Існують лише певні наукові розвідки, присвячені окремим правопорушенням у воєнній сфері, але вони, здебільшого відносяться до кримінально-правової науки [2; 3; 4].

Саме тому і розглянемо склад вказаного адміністративного правопорушення.

Метою статті є характеристика складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 211 Кодексу України про адміністративні правопорушення «Зіпсуття військово-облікових документів чи втрата їх з необережності».

Об'єктом досліджуваного правопорушення є суспільні відносини у сфері виконання військового обов'язку і несення військової служби. Але, в першу чергу дане правопорушення наносить шкоду саме порядку ведення військового обліку як невід'ємної частини належної організації несення військової служби. Військовий облік є складовою змісту мобілізаційної підготовки держави та полягає у цілеспрямованій діяльності державних органів, підприємств, установ та організацій щодо фіксації, накопичення та аналізу військово-облікових даних призовників і військовозобов'язаних із відображенням їх у військово-облікових документах, а також здійснення контролю за дотриманням призовниками і військовозобов'язаними, посадовими особами державних органів, підприємств, установ та організацій встановлених правил військового обліку [5].

Військовий облік ведеться з метою забезпечення повного та якісного укомплектування Збройних Сил та інших військових формувань, утворених відповідно до законів, особовим складом у мирний час та особливий період.

Предметом вказаного правопорушення є військово-облікові документи:

- посвідчення про приписку до призовних ділень;
- військовий квиток, який посвідчує особу військовослужбовця (військовозобов'язаного, резервіста) та визначає належність його власника до виконання військового обов'язку [1].
- тимчасові посвідчення військовозобов'язаних.

Як ми бачимо, закон дає вичерпний перелік військово-облікових документів, яким може бути нанесена шкода внаслідок вчинення досліджуваного правопорушення. Всі ці документи мають паперову форму і повинні зберігатися особами, яким вони видані в цілості і охайному вигляді.

Найбільш цікавими при розгляді правопорушення, передбаченого ст. 211 КУпАП є об'єктивна і суб'єктивна сторона правопорушення.

Об'єктивна сторона полягає у двох альтернативних діях, які у власному закономірному розвитку приводять до одного наслідку.

Такими діями є зіпсуття або недбале зберігання військово-облікових документів.

Розглянемо вказані форми об'єктивної сторони. Згідно тлумачного словника української мови «зіпсуття», рідше «зопсуття» це дія за значенням зіпсувати, зопсувати і стан за значенням зіпсуватися» [6, с. 575]. Вказане дієслово не є розповсюдженим ані в мовленні ані в законодавстві. Легальне тлумачення його відсутнє. Найбільш часто вживаним є слова «пошкодження», «псування». Як вважається застосування нерозповсюджених слів і понять не може покращити зміст закону і не сприяє вдалому їх урозумінню, а, звідси, і застосуванню.

Щодо другої форми об'єктивної сторони, то «недбале» є похідним від слова недбало і означає байдужість, відсутність старанності, уваги до чого-небудь [7]. В даному випадку – байдужість до належного зберігання військово-облікових документів при якому б вони знаходилися у належному стані.

Військовослужбовці (військовозобов'язані, резервісти) зобов'язані надійно зберігати військові квитки, стежити за своєчасним і точним внесенням до них змін та виконувати вимоги Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» [1].

Дві вищевказані форми об'єктивної сторони досліджуваного правопорушення, згідно диспозиції статті, своїм наслідком повинні мати – втрату військово-облікових документів. Про втрату військового квитка військовослужбовець зобов'язаний невідкладно повідомити безпосередньому командирі (начальнику) за місцем проходження військової служби, а військовозобов'язаний, резервіст – керівнику територіального центру комплектування та соціальної підтримки (керівнику відповідного підрозділу Центрального управління або регіонального органу Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України), в якому він перебуває на військовому обліку [1].

І знову, законодавець у якості наслідку використовує достатньо неоднозначне поняття. В розрізі двох форм об'єктивної сторони достатньо складно зрозуміти, що ж все ж таки вкладається у зміст поняття «втрата». Окремі тлумачні словники української мови взагалі не містять такого поняття – інші визначають його як – згуба, страта, (в торгу) проторг, (кого) загибель, смерть [8].

Таким чином, вказаний наслідок полягає в тому що особа загубила вказані документи? Якщо брати у якості об'єктивної сторони невдале зберігання – то тут абсолютно зрозуміло, що воно може мати подібний наслідок. Особа, або випадково загубила свій військово-обліковий документ, або його було викрадено. В будь-якому випадку він внаслідок недбалого зберігання

перестав знаходитися у віданні суб'єкта. Що ж означає «втрата» по відношенню до «зіпсуття»? Думається, що законодавець в даному випадку мав на увазі, що документ є знищеним. Тоді виникає ще низка додаткових питань – наскільки військово-обліковий документ повинно бути «зіпосовано» – якщо використовувати в обігу легальне визначення, для того, щоб документ вважався знищеним, або згідно з положеннями ст. 211 КУпАП – втраченим. Навряд чи в даному випадку мова йде про те, що внаслідок зіпсуття документ може бути загублено.

Мова йде про його знищення чи непоправне пошкодження. На ступінь «зіпсування» документу, який необхідно вважати його втратою чи знищенням не вказується у жодному нормативно-правовому акті. Але зіпсуття повинно бути таким, що унеможливило подальше використання документів за їх функціональним призначенням.

Як підсумок, щодо аналізу об'єктивної сторони правопорушення, передбаченого ст. 211 КУпАП, то можна зробити висновок – застосовуючи поширювальне тлумачення закону поняття «втрата» ід цим поняттями необхідно розуміти як його загублення суб'єктом так і знищення.

Цікавим є те, що у разі втрати військового квитка передбачена можливість видачі нового. «Повторно військовий квиток може бути видано військовослужбовцю (військовозобов'язаному, резервісту) за рішенням керівника відповідного територіального центру комплектування та соціальної підтримки (керівника відповідного підрозділу Центрального управління або регіонального органу Служби безпеки України, заступника Голови Служби зовнішньої розвідки України, який відповідає за стан військового обліку), на підставі особистого рапорту (заяви) військовослужбовця (військовозобов'язаного, резервіста) у випадках: непридатності військового квитка для дальшого користування; знищення військового квитка під час стихійного лиха; втрати або викрадення військового квитка» [1]. При чому факт обов'язковості адміністративної відповідальності у разі його втрати залишається відкритим.

Суб'єктивна сторона аналізованого правопорушення також викликає певні запитання. Диспозиція статті сформульована дещо суперечливо - «Зіпсуття або недбале зберігання призовниками...». Як ми бачимо, щодо зберігання, яке потягнуло за собою втрату документів – застосовується поняття «недбале». Чи вказує це поняття на форму вини? В даному випадку недбалість свідчить про байдужість, відсутність старанності, уваги до дотримання умов щодо належного зберігання документів. Щодо «зіпсуття» – то в даному випадку – взагалі незрозуміло – чи повинне таке зіпсуття бути необережним – наприклад, військово-облікові документи намокли, їх погриз собака, вони були залиті кавою чи кров'ю... чи за даною нормою можливе умисне зіпсуття документів, що в своєму підсумку призвели до їх втрати? Питання залишається відкритим.

Вважається, що якщо діяння кваліфікувати за наслідками абсолютно неважливо – з якою формою вини вчинені дії, що призвели до втрати документів. І, якщо, зберігання, що призвело до їх втрати може бути тільки недбале, то зіпсуття, може бути вчинено як умисно так і необережно – головним є те, що все це призвело до втрати військово-облікових документів. Але ідея про можливість умисного зіпсуття військово-облікових документів абсолютно не корелюється із назвою досліджуваного складу правопорушення «Зіпсуття військово-облікових документів чи втрата їх з необережності» і залишає поставлене питання абсолютно відкритим.

Суб'єктами досліджуваного правопорушення є: призовники, військово-зобов'язані і резервісти. Таким чином закон передбачає вичерпний перелік осіб, які можуть бути притягнені до адміністративної відповідальності за втрату військово-облікових документів.

Щодо урозуміння того, хто може бути віднести до вказаних вище категорій осіб, то П.9 ст.1 закону «Про військовий обов'язок і військову службу» [9] дає на це вичерпну відповідь:

призовники - особи, приписані до призовних дільниць.

військовозобов'язані - особи, які перебувають у запасі для комплектування Збройних Сил України та інших військових формувань на особливий період, а також для виконання робіт із забезпечення оборони держави;

резервісти - особи, які проходять службу у військовому резерві Збройних Сил України, інших військових формувань і призначені для їх комплектування у мирний час та в особливий період.

Висновки. На ґрунті аналізу складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст.211КУпАП можна зробити декілька висновків, що могли б слугувати для подальшого удосконалення редакції вказаної статті.

По перше – використання поняття «зіпсуття» як форми об'єктивної сторони вказаного правопорушення видається неідеальним. Вважається, що більш доцільним було б застосування поняття «пошкодження».

По друге – залишається незрозумілою форма вини з якою вчиняється вказане правопорушення. Використовуючи логіку, можна зробити висновок – що з умисною, але конструкція диспозиції статті не дозволяє говорити про це впевнено.

По третє – незрозумілим є момент, коли особа повинна притягуватися за пошкодження, недбале зберігання, і, нарешті, втрату військово-облікових документів, а коли органи, що здійснюють військовий облік повинні їх особі поновити.

Як вважається, вказані проблемні моменти за умови їх врахування могли б значно покращити норму адміністративного законодавства, що існує нині.

Література

1. Положення про військовий квиток осіб рядового, сержантського і старшинського складу. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/582/2016#Text>; 2. Журавльов М.С. Правове регулювання кримінальної відповідальності за військові кримінальні правопорушення: історико-правовий аспект. Збірник наукових праць ХНПУ імені Г.С. Сковороди «Право». 2022. № 35. С. 47–52; 3. Карпенко М.І. Структура родового об'єкта військових злочинів за законодавством України про кримінальну відповідальність. *Право і суспільство*. 2018. №6. С. 189–194; 4. Шинкарьов Ю.В. Щодо темпоральних властивостей бойового імунітету. Виклики правничої професії в умовах воєнного стану : тези доповідей та наукових повідомлень учасників круглого столу присвяченого до Дня юриста (6 жовтня 2022 року) / уклад.: О.О. Коваленко, Т.Г. Головань, М.Д. Ждан ; за ред. О.О. Коваленко. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2022. С. 59–61. 5. Порядок організації та ведення військового обліку призовників і військовозобов'язаних. Постанова Кабінету Міністрів України від 7 грудня 2016 р. № 921. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/921-2016-%D0%BF#Text>; 6. Словник української мови: в 11 томах. Том 3, 1972. с. 575. 7. Словник Української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/nedbalyj>; 8. Словник Української мови. URL: <https://slova.com.ua/word/%D0%B2%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B0>. 9. Про військовий обов'язок і військову службу. Закон України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>. 9. Словник Української мови // URL: <http://sum.in.ua/s/nedbalyj>.